

Ксенија Ј. Кончаревић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
kkoncar@mts.rs

УДК 811.161.1:371(497.11)
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2023.27.1.3>
Оригиналан научни рад
примљено 25.2.2023.
прихваћено за штампу 9.6.2023.

ИСТОРИЈА СРПСКЕ ЛИНГВИСТИЧКЕ РУСИСТИКЕ И РУСИСТИЧКЕ ЛИНГВОДИДАКТИКЕ: ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОБЛЕМИ, РЕЗУЛТАТИ, ПЕРСПЕКТИВЕ*

У раду се указује на неопходност систематских истраживања у области историје српске лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике. Даје се преглед досадашњих монографских и дисертационих истраживања у овој области, а затим се образлажу пројекти који се реализују у оквиру докторских студија на Катедри за славистику Филолошког факултета у Београду.

Кључне речи: историографија науке, историја српске лингвистичке русистике, историја српске русистичке лингводидактике, историјат наставе руског језика у српском школству.

The paper stresses the necessity of systematic research in the area of the history of Serbian linguistic Russian studies and Russian linguodidactics. An overview of the previous monographic and dissertation research in this area is given, and then the projects implemented as part of doctoral studies at the Department of Slavic Studies of the Faculty of Philology in Belgrade are explained.

Keywords: historiography of science, history of Serbian linguistic Russian studies, history of Serbian Russian linguodidactics, history of Russian language teaching in Serbian schools.

0.1. У научној методологији лингвистичке славистике значајно место припада и историјским истраживањима, којима је сврха изналагање законитости развоја методолошких парадигми проучавања и наставе словенских језика, промовисања и унапређивања идеја и концептуалних система у лингвистици и лингводидактици те њихових теоријских основа, а тиме и боље разумевање и унапређивање садашњег стања славистике у њеном фундаменталном и апликативном аспекту. Са историјског становишта проучава се друштвена условљеност развоја славистике, мењање њених циљева и задатака, метода и садржаја проучавања кроз историју, историјат славистичких покрета, релевантних установа и организација, славистичких часописа и библиографија. Предмет лонгитудиналних испитивања свакако је и делатност најеминентнијих теоретичара, али и универзитетских и других заслужних наставника, аутора уџбеника, лексикографа, граматикографа, реконструисање приступа настави словенских језика у образовним институцијама, и сл. У том смислу веома инспиративно поље истраживања

* Рад је израђен у оквиру пројекта Српска теологија у XXI веку: *фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива*, који финансијски подржава Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (број пројекта: 179078 ОИ).

представља историјат развоја лингвистичке русистике у Србији и српским земљама – тема коју свакако треба сагледати у ширем контексту узајамних руско-српских духовних и културних веза и дотицаја. Значај оваквих истраживања је вишеструк: најпре, у историји српске науке, културе и школства русистика је, са својим најзначајнијим прегаоцима, институцијама у чијем се оквиру развијала и периодиком у којој је промовисана, још од самих почетака њеног развоја заузимала истакнуто место и улогу у формирању српске националне интелигенције, у развоју наше филологије, културе и духовности, тако да ова проблематика у том контексту неизоставно поприма шире културолошке димензије и импликације. Друго: с обзиром на веома рано увођење руског језика у наставне планове српских школа, српске земље сврставају се у ред оних са најдужом традицијом његовог изучавања у својству страног језика у европским и светским оквирима. И треће: српска русистика има богату традицију, широк спектар истраживачких подручја и примењених метода, валидне резултате, квалификован кадар у високошколским и научноистраживачким установама, тако да ужива углед у светској русистици. Стога изненађује чињеница да је историја српске лингвистичке русистике тек у новије време добила своје теоријско-концептуално и методолошко уобличење и доживела појаву првих опсежнијих истраживања монографске и дисертационе природе.

1.1. „Историја српске лингвистичке славистике, као уосталом ни српске лингвистичке славистике у целини, још није написана ни као преглед, ни као тематски зборник радова, нити као исцрпна монографска синтеза иако се зрелост једне науке или научне дисциплине одражава и у томе колико је она спремна за критичку ауторефлексију, уколико за то има довољно релевантне грађе и компетентних истраживача” – писао је академик Предраг Пипер у чланку посвећеном сто четрдесетој годишњици Катедре за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, истићући да овом задатку приступа „верујући да *постоје сви неопходни услови*” за његово успешно извршење (курзив наш – К. К.) (Пипер 2017: 341). Само годину дана касније аутор ових редова објавиће монографију *Прилози историји српске лингвистичке славистике: друга половина XX века* (Пипер 2018), у којој ће значајно место заузети управо русистичка проблематика, доминантна у поглављима „О српској лингвистичкој русистици друге половине XX века” и „О конфронтативним проучавањима руског и српског језика” (Пипер 2018: 67–88, 135–160), а у мањој мери присутна и у оквирима других поглавља (Пипер 2018: 21–66, 89–134, 161–272, 289–304), укључујући и библиографски регистар посебних издања из области лингвистичке славистике за период од 1950. до 2000. године (Пипер 2018: 305–461). Ово дело представља оригиналну научну синтезу усмерену на лонгитудинално праћење историје српске лингвистичке славистике као теоријске дисциплине, организовано по областима истраживања и доминантним примењеним методима.² Њену основу представља одличан ауторов увид у русистичку

² О Пиперовом бављењу историјом српске лингвистичке славистике у монографским и часописним публикацијама в. Кончаревић 2022.

продукцију – књиге, тематске зборнике, зборнике са научних скупова, периоду у периоду од средине до краја XX века, а тај увид Предраг Пипер стекао је и захваљујући својим библиографијама југословенске – од 1945. до 1975. (Пипер 1984) и од 1976. до 1985. (Пипер 1990) – и српске лингвистичке русистике (Пипер 2006) (по методолошком узору који је поставио П. Пипер библиографски је описан и период од 1985. до 1990. (в. Кончаревић, Трнавац 2004), и од 1991. до 2000. (в. Вићентић, Пипер 2006). Значајан допринос библиографском опису монографија, тематских и зборника са научних скупова, као и других посебних публикација из лингвистичке русистике и славистике у раздобљу од 1950. до 2000. године пружио је Предраг Пипер и својом „Грађом за библиографију српске лингвистичке славистике (посебна издања)” (Пипер 2018: 305–461), а вредна је помена у овом контексту и чињеница да је библиографске и биографске податке домаћих и неколико страних, за нашу средину посебно значајних слависта, махом русиста, објединио у књизи *Прилози историји српске славистике: биобиблиографска грађа* (Пипер 2011).

1.2. Пре појаве ове монографије на подручју српске русистичке историографије постојале су само две монографије: Дара Дамљановић обрадила је период од 40-их година XIX stoleћа до 1941. године са фокусом на увођењу руског језика у школство Србије и уџбеницима руског језика од 1862. до 1940. године (Дамљановић 2000),³ а у коауторској монографији са Ксенијом Кончаревић обрађен је период до размеђа XX и XXI века, са фокусом на присуству руског језика у школству Србије, путевима развоја русистичке лингводидактике од 1880. до краја XX века, као и, нужно сажето, на најзначајнијим ствараоцима и њиховим делима (Дамљановић, Кончаревић 2010). Поједине странице историје српске лингвистичке русистике написане су у радовима насталим у различито време и различитим поводима: обрађени су почеци српске лингвистичке русистике у славистичком контексту после Другог светског рата (Ђорђевић 1957), стање од 1945. до почетка осамдесетих година (Маројевић 1987), има и доприноса познавању значајних личности српске русистике (нпр. Маројевић 1986; Маројевић 1997; Кончаревић 2018), као и историјату значајних установа (нпр. Станковић 2010; Кончаревић 2017; Мирић 2012; Рељић 2015) и научних манифестација (Станковић 2010).

Ипак, у новије време појављују се историјска истраживања комплексног и вишедимензионалног карактера реализована у оквиру докторских студија Филолошког факултета у Београду (у овој институцији се од 2015.

³ Монографија Даре Дамљановић, настала на темељу њене докторске дисертације, представља, без сумње, најопсежније истраживање не само архивске грађе, просветне документације и уџбеника везаних за раздобље од 40-их година XIX века до 1941. године које је урађено на нашем језичком подручју, него и значајан допринос расветљавању научног дела значајних посленика наше русистике, што је констатовано и у реферату Комисије за одбану дисертације, и у приказима ове значајне монографије настале на њеном основу, чији су аутори В. Раичевић (1998: 279–281) и К. Кончаревић (2001: 291–293). Дело Даре Дамљановић заправо представља крајсугаони камен на чијем су темељу постављене све потоње дисертације које су анализирале у овоме раду.

изводи студијски предмет *Историја српске лингвистичке славистике*⁴). Најпре бисмо истакли две докторске дисертације из области историје лингводидактичке лексикографије у Срба и Хрвата током XIX и XX столећа (Павловић-Шајтинац 2016) и лингодидактичке граматографије у Срба и Хрвата током XIX и XX столећа (Радојчић 2016), које су, нажалост, остале у рукопису. Донедавно је готово неистражено било и дело другог уз Кошутића значајног међуратног русисте, граматографа, лексикографа, али и истраживача дијахронијског развитка словенских језика, карактерологије и етнопсихологије Руса и Срба, Димитрија Ђуровића, коме је посвећена докторска дисертација Драгане Савин (Савин 2022), такође остале у рукопису. Зато ћемо, с обзиром на актуелност и новину (и научну, и хронолошку) ових дисертација и одсуство њихових приказа у периодици управо услед њихове необјављености укратко представити њихове најважније домете, да бисмо у даљем излагању представили тек пројектоване теме доктората из историје русистичке лингвистике и лингводидактике.

2.1. Дисертација др Маје Павловић Шајтинац посвећена је лонгитудиналном праћењу развоја школске лексикографије у контексту развоја наставе и методике наставе руског језика у XIX и XX веку. Као корпус за анализу послужили су најзначајнији дидактички речници руског језика настали у српској и хрватској говорној и социокултурној средини од 1903. до 2011: М. Анђелковић, *Речник руско-српски*, Београд 1903; Д. Ђуровић, *Речник руско-српскохрватски са граматиком руског језика*, Београд 1936; Р. Кошутић, *Примери књижевнога језика руског. Књ. III. Речник*. Београд, 1910; Р. Маројевић, М. Маројевић, В. Можајева, *Основни руско-српско-хрватски речник. Приручник за ученике, студенте и наставнике*; П. Митропан, *Руско-српскохрватски речник за почетнике*. Београд, 1965; П. Протић, *Учитељ руског језика или речник руских речи распоређених логичним редом са фразеологијом и кратким изводом из фонетике и граматике за ученике гимназије и за друге ученике и самоуке*. Београд, 1904; Б. Станковић, *Школски руско-српскохрватски речник: средњи ниво учења*. Београд, 1983; Б. Станковић, *Руско-српски и српско-руски речник за основну школу*. Београд 2004; Б. Станковић, *Руско-српски и српско-руски речник за средњу школу*. Београд, 2011; Б. Тошић, И. Тановић, *Школски рјечник руско-српскохрватски: око 3300 ријечи*. Сарајево, 1983. Сваки речник сагледан је засебно, при чему је валоризација вршена са становишта лексикографије и методике наставе руског језика у епоси у којој је настао, али и са позиција савремене лексикографије и лингводидактике. Указује се на околности настанка сваког речника, на његов обим, принципе одабира вокабулара, структуру речничког чланка, на семантизацију лексема са израженом национално-културном компонентом (нееквивалентна лексика, лексика са конотацијом, историзми, лексеме са унутарњом формом), на третман појава унутарлексичке си-

⁴ Предмет је увео и концепцијски разрадио академик Предраг Пипер, али под његовим руководством није израђена ниједна дисертација из ове области (осим Д. Дамљановић, 1998), што је било узроковано афинитетима кандидата и основним истраживачким преокупацијама самог ментора.

стемности (полисемија, синонимија, хомонимија, међујезичка хомонимија и паронимија, енантисемија, антонимија), лексикографски опис лексичко-семантичке и граматичке спојивости одредница, на коментарисање и семантизовање устаљених синтагми, фразеологизама, паремија, на поступке превенирања интерференције и подстицања фацитације при лексикографском опису одабраног материјала.

Основне заједничке карактеристике свих анализираних речника, како показује спроведена анализа, јесу начин семантизације и критеријуми за одређивање обима речника. Сви аутори су користили превод као основни начин семантизације. Обим семантизованих лексичких јединица креће се у распону од 1.900 колико их има у речнику П. Митропана до 30.000 речи семантизованих у речнику Д. Ђуровића, преко приближно 11.800 речничких одредница у речнику П. Протића, Кошутећев речник има око 10.000 речи, речници Р. Маројевића 2.500, Б. Тошића око 3.300, а сва три речника Б. Станковића имају око 7.000 речи. Углавном су то речници пасивног типа, осим речника П. Протића, Р. Кошутећа и два руско-српска и српско-руско речника за основну и средњу школу Б. Станковића. У дисертацији се износи низ закључака везаних за конкретна конструкцијска решења и организационе принципе излагања материје у сваком школском речнику понаособ, у складу са лингводидактичким достигнућима из епохе када је сваки од њих настао али и из перспективе савремене теорије наставе лексике руског језика као инословенског и савремене лексикографије.

2.2. У дисертацији др Ружице Радојчић у фокусу је тема која спада у ред теоријски и емпиријски неистражених питања русистичке лингводидактике. Током истраживања приступила је функционалној анализи модела дидактичке граматике руског језика као инословенског у српској и хрватској говорној средини, као и проучавању њихове структуре и садржаја, са пратећом евалуацијом. Приликом анализе пажња је била усмерена на а) организацију спољашње и унутрашње структуре дидактичке граматике, б) селекцију и квалитет лингводидактичког транспоновања материјала, в) квалитет примера са становишта њихове репрезентативности и типичности за дату појаву, као и квантитативне димензије (присуство довољног или недовољног броја примера за извођење закључака и правила), г) методолошки приступ и подстицање на индуктивно или дедуктивно размишљање, д) заступљеност/незаступљеност контрастирања језика и његовог смера (унилатерално/билатерално), е) заступљеност/незаступљеност вежбања и задатака, као и њихова типологија, квалитет, квантитет, ж) подстицање фацитације, спречавање интерференције, позивање на књижевни језик, з) заступљеност/незаступљеност историјског принципа и дијакронијских објашњења у лингводидактичкој транспозицији материје.

Основни циљ постигнут овим истраживањем састоји се у реконструисању и валоризовању развоја теоријских принципа и конструкцијских решења која су примењивана у дидактичким граматикама руског језика, коришћеним у српској и хрватској говорној и социокултурној средини од 1883. до 2005. године (укупно 22 дидактичке граматике), путем праћења еволуције

њихових основних категорија – структуре и садржаја. Уочени су, описани и анализирани принципи којима су се аутори руководили приликом конципирања и конструисања дидактичких граматика, утврђен је степен утицаја принципа теорије уџбеника и лингвистичке науке на њихово дидактичко обликовање, идентификовани су превазиђени теоријски принципи и конструкцијска решења.

2.3. Докторска дисертација Драгане Савин прати развој мисли једног неправедно заборављеног српског слависте који је иза себе оставио волуминозно и веома разнородно дело, Димитрија Ђуровића (1882–1945), у контексту оновремене научне мисли у Србији и словенским земљама. Тај рад представља допринос славистичкој науци на више начина. Др Драгана Савин је, најпре, уложила изузетан труд у то да уопште реконструише комплетну библиографију др Димитрија Ђуровића као најзначајнијег посленика наше славистике из међуратног раздобља после академика Радована Кошутића, будући да ретки радови о њему и биобиблиографски осврти не дају увек поуздане податке. У ту сврху прегледала је веома разноврсне изворе (понајвише архивску грађу, рукописе, заоставштину Димитрија Ђуровића похрањену у Матици српској, периодичку у којој је објављивао, првенствено из међуратног периода, као и његове монографије, уџбенике, речнике, али и литерарна дела); међу њима је најдрагоценији увид у његову докторску дисертацију *Говори опитесловенског (прасловенског) језика*, која је у прегледима литературе из ове области стицајем околности (дело из 1913, одбрањено у Петрограду, а штампано у Варшави, сачувано је у тзв. Чешком магацину Библиотеке Матице српске и у фондовима четири руске библиотеке – РГБ, РНБ, БАН, МГУ у по једном примерку) била скоро незаступљена, док на њу није скренуо пажњу академик Н. И. Толстој 1984. године, као и у његове научне монографије, студије и расправе објављиване у земљи и иностранству у часописима разних профила: филолошким, војноисторијским, теолошким, књижевним. Стога је добијена слика и богатија и сложенија него што би била она добијена само на основу филолошке периодике. Треба истаћи да је овај посао био и велики и мукотрпан – број радова анализираних у дисертацији, а прикупљених из рукописних и штампаних извора износи 130 (само посебних издања било је 31).

Друга вредност овог дисертационог истраживања јесте брижљиво ишчитавање Ђуровићевих радова од првих, палеославистичких, до последњих, научно-популарних, уз њихово стављање у историјски контекст. Будући да је од једног од његових првих радова на руском прошло и више од сто година, његово стваралаштво анализирано је и кроз преглед тадашње научне мисли са европских и домаћих простора уз осврт на савремене погледе на проблематику којом се бавио. Дисертација пружа значајне теоријске доприносе историји српске русистике. Најпре, знатно је проширено наше знање о српској преводној лексикографији, тако што су детаљно описани методолошки поступци и критеријуми којима се Ђуровић руководио при изради свога *Речника руско-српскохрватског са граматиком руског језика*, Београд, 1936. При томе се закључује да је овај речник по низу критеријума (одабир лема,

њихов број, квалификатори, семантизација, примери контекстуалне употребе, примери употребе у фразеологизмима и паремијама, терминографија) један од најбољих у руско-српској лексикографији до данас (уз Кошутећев и Станковићев). Затим, кандидаткиња је пружила свој допринос и разумевању организационих принципа и конструкцијских решења при излагању граматичке материје у Ђуровићевој монографији *Руски књижевни језик*, Београд, 1931, која је умногоме ишла испред свога времена, али се у методолошком приступу ослањала и на Кошутећеву *Граматику*, с тим што је проширила удео дијахронијских коментара и осавременила интерпретације фонетских, морфолошких и синтаксичких класа и категорија – о чему се славистичка литература досад није недвосмислено изјашњавала. У приступу лексикографским и граматикографским остварењима Димитрија Ђуровића значај његовог дела и оцена њихове валидности зналачки су стављени у контекст српске славистичке сцене међуратног и поратног периода, али и у шири словенски и европски контекст. Напоследку, Ђуровићеви научно-популарни радови штампани у часописима описани су и валоризовани као допринос руско-српским културолошко-језичким, етнографским и књижевним везама.

3.1. И поред значајних увида до којих се дошло у досадашњим истраживањима остаје констатација да историјат наше русистике завређује пажњу са још неколико аспеката. Најпре, хронолошки посматрано, потребно је наставити истраживања везана за допарадигмални период историје српске русистике (период пре Радована Кошутећа као утемељитеља конфронтационих проучавања руског и српског језика, пионира наше лингвокултурологије и аутора првог модернијег речника руског језика за Србе). Друго, осећа се потреба за научним синтезама везаним за развој русистичке лингводидактике и у фундаменталном (по подручјима, личностима, хронолошки) и у апликативном аспекту (посебно у домену историјата уџбеника руског језика за различите профиле и нивое учења). Треће, постоје и извори за историјска истраживања који до сада нису били предмет систематске обраде, у првом реду мемоаристика, али и архивска грађа, преписка и др. Најзад, стичу се услови и за систематско праћење славистичке периодике са историјског аспекта, славистичких прилога у другим периодичним издањима, славистичких библиографија. У даљем излагању представимо индивидуалне истраживачке пројекте из историје лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике који су у току.⁵

3.2. Из допарадигмалног периода веома важним сматрамо истраживање славистичког дела Платона Кулаковског као најрепрезентативније фигуре тога доба. Кулаковски (1848–1913) у српској јавности познат је пре свега као први званично постављени универзитетски професор руског језика у

⁵ Из прегледа који следи изузимамо дисертације које се не односе на наведене области. Тако, предмет дисертационог истраживања Јелене Арнаутовић јесте славистичко дело професора Петра Ђорђића (ментор проф. др Биљана Марић). У дисертацији ће бити анализирани радови у којима је Ђорђић дао највећи допринос славистици – о богослужбеним књигама, Ћирилу и Методију, Светом Сави, и посебно његова монографија *Историја српске ћирилице*, рађена на основу богате, разноврсне и репрезентативне грађе у којој су обухваћене рукописне књиге и епиграфска грађа.

Србији (Алиimpiје Васиљевић одржао је на Великој школи само један тромесечни факултативни курс руског језика 1864. године – исп. Дамљановић 2000: 66–67). Он је био и аутор првог универзитетског уџбеника руског језика у Србији (*Руска читанка за Велику школу*, 1879), први предавач на јавним предавањима из руског језика организованим за српско грађанство, просветни инспектор за руски језик, аутор прве монографије о Славенској школи у Сремским Карловцима. Њему такође припадају заслуге за оснивање славистичке библиотеке на Великој школи. До сада реконструисана библиографија Платона Кулаковског садржи 46 наслова, од чега је једна библиографка јединица његов кандидатски рад, а друга докторат. Дobar део научног наслеђа Кулаковског је дигитализован.

Премда је П. А. Кулаковски био заслужан за школовање првих генерација студената руског језика и књижевности, до сада му није био посвећен ниједан пригодни зборник. Стога би било неопходно извршити историографску обраду, систематизацију и критичку ревалоризацију целокупног опуса П. А. Кулаковског у контексту његовог доба, али и са позиција савремене славистике. То је аутору ових редова као ментору пружио подстицај за креирање једне докторске дисертације на којој ради кандидат Иван Андријашевић, којом би била извршена својеврсна рехабилитација професора Платона Андрејевича Кулаковског у српској русистици, славистици, културној и просветној историји Срба и реализовано интегрално сагледавање његове улоге у руско-српским везама и односима. Најважнији аспекти истраживања дела Кулаковског јесу: (а) историјске околности у време доласка у Србију и потоње делатности П. А. Кулаковског (стање у школству Србије, посебно универзитетском, дотадашњи статус руског језика као наставног предмета у школама од званичног увођења 1849. и стварања првих школских уџбеника и приручника, стање славистичке науке, друштвено-политичке и културне околности, руско-српске везе); (б) наставни рад П. А. Кулаковског на Великој школи и његови методички материјали (публикације); (в) научни радови П. А. Кулаковског из области русистике (историја руског књижевног језика, руска књижевност, методика наставе руског језика као страног); (г) научни радови П. А. Кулаковског из области србистике и кроатистике, наше националне историје, етнологије и др.

Претпоставка од које кандидат и ментор полазе је да ће се списак објављених радова Платона Кулаковског проширити, кроз проверу архивске документације и библиотечких архива, као и да ће се пронаћи незабележени радови посвећени разним аспектима стваралаштва Кулаковског. Кроз анализу његовог стваралаштва очекујемо да ће се открити нове димензије српске русистике, славистике, историје школства, историје српско-руских културних и просветних дотицаја и веза у XIX веку, а такође да ће се сагледати значај његовог наставног, научног и списатељског рада у контексту развоја русистике и славистике.

3.3. Занимљиво и иновативно је и дисертационо истраживање Петра Минића, чији је предмет проучавања српска лингвистичка славистика друге половине XX века у светлу славистичке мемоаристике (ментор проф. др

Ксенија Кончаревић). Ова тема до сада није обрађивана, изузев у радовима Предрага Пипера „Мемоаристика и историја славистике” (Пипер 2018: 255–262), као и његовим часописним приказима мемоара појединих слависта.

Као корпус за истраживање Петру Минићу послужиће мемоари и интервјуи српских слависта објављени у зборницима и монографијама – у првом реду лингвиста, а затим и слависта других профила који су деловали у другој половини XX века, у циљу изналажења релевантних података, интерпретација, валоризација у вези са личностима, догађајима, идејама, институцијама од значаја за српску лингвистичку славистику XX века. Од лингвиста, биће заступљени акад. Павле Ивић, акад. Милка Ивић, акад. Ирена Грицкат, акад. Предраг Пипер, Б. Терзић, Е. Фекете, Б. Тошовић, Г. Јовановић, А. Пецо, Ј. Јерковић, А. Младеновић, Ж. Станојчић, Д. Ћупић, а од слависта других профила М. Бабовић, М. Јовановић, акад. З. Бојовић, Ђ. Живановић, Д. Панковић, В. Глигорић, М. Живанчевић, М. Стевановић, Д. Вученов, Д. Живковић, Р. Јосимовић, Р. Маринковић, М. Стојнић-Царичић, Д. Недељковић, В. Вулетић, М. Пантић, С. Ж. Марковић, В. Милинчевић, С. Леовац, П. Палавестра, И. Тартаља, Б. Ковачек, Ј. Деретић, М. Егерић, Н. Милошевић Ђорђевић (њихово укључивање је релевантно за ово истраживање из разлога што на много места код њих налазимо наративе и промишљања о темама, личностима, догађајима битним за историју српске лингвистичке русистике и славистике). Из истог разлога укључени су и мемоари и књиге интервјуа страних слависта који су деловали и у српској средини или били тешње повезани са њом у научном, предавачком и деловању унутар славистичких организација (из књиге Милоша Јевтића *Разговори са страним славистима*). Питања која ће бити обрађена јесу: стварање и развој наших славистичких катедара, развој славистике као науке у Србији, истакнути ствараоци и њихова дела, славистичке периодика, стручна друштва, славистички конгреси и конференције, међународна сарадња српских слависта, утицај политике на српску славистику, делатност Матице српске и САНУ – све то у виђењима угледних слависта.

3.4. Од 2021. године Милена Тошић ради на дисертационом истраживању *Русистичко и славистичко дело Богољуба Станковића* (ментор проф. др Ксенија Кончаревић). У српској лингвистици име професора Богољуба Станковића везује се пре свега за конфронтациона проучавања руског и српског језика на граматичком и лексичком плану. Из ове области он је докторирао 1977. на теми *Интерференција у предикатским синтагмама руског и српскохрватског језика*, из ње је објавио две монографске публикације (*Лексикографски огледи*, 1999. и *Славистика, русистика, србистика*, 2010), као и низ студија и чланака у угледним домаћим и страним (превасходно руским чешким, бугарским) часописима и међународним зборницима. Друго, не мање важно подручје Станковићевог интересовања била је лингводидактика, којој је дао драгоцен допринос и на фундаменталном и на апликативном плану – као аутор шест дидактичких речника у укупно 23 издања, две дидактичке граматике у 21 издању (у коауторству са Љубицом Несторов) и 12 уџбеника (са групом коаутора) у 50 издања. Интегрална библиографија професора

Богољуба Станковића обухвата 207 јединица. У дисертацији се неће анализирати уреднички и приређивачки рад, као ни уџбеници и речници професора Станковића, али ће се сагледавати и критички валоризовати његови радови из лексикографије и теорије уџбеника. Напомињемо да је стваралаштво професора Богољуба Станковића фрагментарно истраживано у монографији академика Предрага Пипера *Прилози историји српске лингвистичке славистике. Друга половина XX века* (Београд, 2018), као и у постхумно издатом тематском зборнику (Кончаревић 2018). Дисертација Милене Тошић била би први рад везан за комплексно и систематско сагледавање и критичку валоризацију славистичког и русистичког дела проф. Богољуба Станковића.

4. Историја српске лингвистичке русистике и русистичке лингводидактике има, као што смо показали, и добро постављене темеље, и широк спектар потенцијалних истраживачких тема и подручја, па је зато реално очекивати да ће и у временима која долазе она привлачити пажњу домаће и стране научне јавности, посебно због традиције и континуитета наставе и изучавања руског језика као инословенског каквима се може подичити мало која земља у европском ареалу.

Цитирана литература

- Вићентић, Биљана, Предраг Пипер. Библиографија српске лингвистичке русистике 1991–2000. Нови Сад: Матица српска, 2006.
[Vićentić, Biljana, Predrag Piper. Bibliografija srpske lingvističke rusistike 1991–2000. Novi Sad: Matica srpska, 2006]
- Дамљановић, Дара. Руски језик у Србији. Уџбеници до 1941. године. Београд: Филозофски факултет Универзитета у Београду, 2000.
[Damljanović, Dara. Ruski jezik u Srbiji. Udžbenici do 1941. godine. Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2000]
- Дамљановић, Дара, Ксенија Кончаревић. Настава и методика наставе руског језика у Србији у XIX и XX веку: прилози за историју. Београд: Славистичко друштво Србије, Чигоја штампа, 2010.
[Damljanović, Dara, Ksenija Končarević. Nastava i metodika nastave ruskog jezika u Srbiji u XIX i XX veku: prilozi za istoriju. Beograd: Slavističko društvo Srbije, Čigoja štampa, 2010]
- Ђорђевић, Петар. „Преглед рада на словенској филологији у Југославији у послератном периоду (1945–1955) из области упоредне граматике словенских језика са прасловенским, старословенског језика са његовим рецензијама и источних и западних словенских језика”. [Y:] Kiril Taranovski (ur.) Beogradski međunarodni slavistički sastanak. Beograd: Izdanje Organizacionog odbora, 1957, 63–78.
- Ђорђевић, Петар. „Pregled rada na slovenskoj filologiji u Jugoslaviji u posleratnom periodu (1945–1955) iz oblasti uporedne gramatike slovenskih jezika sa praslavenskim, staroslovenskog jezika sa njegovim recenzijama i istočnih i zapadnih slovenskim jezika”. [U:] Kiril Taranovski (ur.) Beogradski međunarodni slavistički sastanak. Beograd: Izdanje Organizacionog odbora, 1957, 63–78]
- Кончаревић, Ксенија. „Историјат српске лингвистичке русистике у опусу академика Предрага Пипера”. *Јужнословенски филолог* LXXVIII/ 2, 2022: 86–100.
[Končarević, Ksenija. „Istorijat srpske lingvističke rusistike u opusu akademika Predraga

- Pipera". Južnoslovenski filolog LXXVIII/ 2, 2022: 86–100]
- Кончаревић, Ксенија (ур.) Универзитетска славистика: традиција, савремено стање, перспективе. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2017.
- [Končarević, Ksenija (ur.) Univerzitetska slavistika: tradicija, savremeno stanje, perspektive. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2017]
- Кончаревић, Ксенија (ур.) Трагом славистичких истраживања професора Богољуба Станковића. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2018.
- [Končarević, Ksenija (ur.) Tragom slavističkih istraživanja profesora Bogoljuba Stankovića. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2018]
- Кончаревић, Ксенија, Радослава Трнавац. Библиографија југословенске лингвистичке русистике (1985–1991). Нови Сад: Матица српска, 2004.
- [Končarević, Ksenija, Radoslava Trnavać. Bibliografija jugoslovenske lingvističke rusistike (1985–1991). Novi Sad: Matica srpska, 2004]
- Маројевић, Радмило. „Лингвистичка русистика у Југославији: развој, правци истраживања, актуелни задаци”. [У:] Асим Печо (ур.) Научни skup Lingvistika i lingvističke aktivnosti u Jugoslaviji (Sarajevo, 29–31. marta 1985). Sarajevo: ANUBiH, 1987, 213–217.
- [Marojević, Radmilo. „Lingvistička rusistika u Jugoslaviji: razvoj, pravci istraživanja, aktuelni zadaci”. [U:] Asim Peco (ur.) Naučni skup Lingvistika i lingvističke aktivnosti u Jugoslaviji (Sarajevo, 29–31. marta 1985). Sarajevo: ANUBiH, 1987. 213–217]
- Маројевић, Радмило (ур.) Радован Кошутић и развој југословенске славистике. Београд: Савез славистичких друштва СР Србије, 1986.
- [Marojević, Radmilo (ur.) Radovan Košutić i razvoj jugoslovenske slavistike. Beograd: Savez slavističkih društava SR Srbije, 1986]
- Маројевић, Радмило (ур.) Славистичка истраживања Радована Лалића. Београд: Славистичко друштво Србије, Српски фонд словенске писмености и словенских култура, Српски лексикограф; Никшић: Филозофски факултет, 1997.
- [Marojević, Radmilo (ur.) Slavistička istraživanja Radovana Lalića. Beograd: Slavističko društvo Srbije, Srpski fond slovenske pismenosti i slovenskih kultura, Srpski leksikograf; Nikšić: Filozofski fakultet, 1997]
- Мирјић, Душанка. „Педесет година рада Катедре за руски језик и књижевност Филозофског факултета у Новом Саду”. Славистика 16, 2012: 87–91.
- [Mirić, Dušanka. „Pedeset godina rada Katedre za ruski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Novom Sadu”. Slavistika 16, 2012: 87–91.]
- Пипер, Предраг. Библиографија југословенске лингвистичке русистике (1945–1975). Нови Сад: Матица српска, 1984.
- [Piper, Predrag. Bibliografija jugoslovenske lingvističke rusistike (1945–1975). Novi Sad: Matica srpska, 1984]
- Пипер, Предраг. Библиографија југословенске лингвистичке русистике (1976–1985). Нови Сад: Матица српска, 1990.
- [Piper, Predrag. Bibliografija jugoslovenske lingvističke rusistike (1976–1985). Novi Sad: Matica srpska, 1990]
- Пипер, Предраг. Прилози историји српске славистике: биобиблиографска грађа. Београд: Чикоја штампа, 2011.
- [Piper, Predrag. Prilozi istoriji srpske slavistike: biobibliografska građa. Beograd: Čigoja štampa, 2011]
- Пипер, Предраг. „О српској лингвистичкој русистичкој другој половини XX века”. [У:] Ксенија Кончаревић (ур.) Универзитетска славистика: традиција, савремено стање, перспективе. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду,

- 2017, 341–359.
- [Piper, Predrag. „О српској лингвистичкој русистичкој другој половини XX века”. [У:] Ксенија Кончаревић (ур.) *Универзитетска славистика: традиција, савремено стање, перспективе*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2017, 341–359.]
- Пипер, Предраг. Прилози историји српске лингвистичке славистике. Друга половина XX века. Београд: Чигоја штампа, 2018.
- [Piper, Predrag. *Prilozi istoriji srpske lingvističke slavistike. Druga polovina XX veka*. Београд: Чигоја штампа, 2018]
- Радојчић, Ружица Д. Структурно-садржинске и функционалне карактеристике дидактичких граматика руског језика у инословенској (српској и хрватској) говорној средини. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2016.
- [Radojčić, Ružica D. *Strukturno-sadržinske i funkcionalne karakteristike didaktičkih gramatika ruskog jezika u inoslovenskoj (srpskoj i hrvatskoj) govornoj sredini. Doktorska disertacija*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2016]
- Павловић-Шајтинац, Маја В. Лексикографија школских речника руског језика у српској и хрватској говорној и социокултурној средини. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2016.
- [Pavlović-Šajtinac, Maја V. *Leksikografija školskih rečnika ruskog jezika u srpskoj i hrvatskoj govornoj i sociokulturnoj sredini. Doktorska disertacija*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2016]
- Савин, Драгана Д. Славистичко дело Димитрија Ђуровића. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2022.
- [Savin, Dragana D. *Slavističko delo Dimitija Djurovića. Doktorska disertacija*. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2022]
- Станковић, Богољуб. Шездесет година Славистичког друштва Србије. Београд: Славистичко друштво Србије, 2008.
- [Stanković, Bogoljub. *Šezdeset godina Slavističkog društva Srbije*. Београд: Славистичко друштво Србије, 2008]
- Станковић, Богољуб. „Неуспешни покушај одржавања међународног славистичког конгреса 1947–1948. год.”. *Славистика* 14, 2010: 317–322.
- [Stanković, Bogoljub. „Neuspešni pokušaj održavanja međunarodnog slavističkog kongresa 1947–1948. god.” *Slavistika* 14, 2010: 317–322]
- Рељић, Митра. „Катедра за руски језик и књижевност”. [У:] Бранко Јовановић (ур.) *Филозофски факултет у Косовској Митровици 1960–2015*. Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2015, 184–200.
- [Reljić, Mitra. „Katedra za ruski jezik i književnost”. [У:] Branko Jovanović (ur.) *Filozofski fakultet u Kosovskoj Mitrovici 1960–2015*. Косовска Митровица: Филозофски факултет, 2015, 184–200]

Ксения Кончаревич

ИСТОРИЯ СЕРБСКОЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ РУСИСТИКИ И ЛИНГВОДИДАКТИКИ: ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ ПРОБЛЕМЫ, РЕЗУЛЬТАТЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Резюме

В работе указывается на необходимость системных исследований в области истории сербской лингвистической русистики и лингводидактики. Проводится обзор монографий и диссертационных исследований в данной области, касающихся допарадигмальной (до появления капитальных трудов основоположника сербской русистики Радована Кошутича), межвоенной и послевоенной эпохи и указывается на перспективы дальнейших исследований. Особое внимание уделяется проектам, реализующимся в рамках образовательной программы докторатуры на Кафедре славистики филологического факультета Белградского Университета.

Ключевые слова: историография науки, история сербской лингвистической русистики, история методики обучения русскому языку в сербской среде, история преподавания русского языка в сербской образовательной системе.